

Marijana Horvat: Sufiksalne imeničke izvedenice u Voltićevu *Ričoslovníku* (tvorba sufiksima *-/a/c*, *-l/a/c*, *-telj* i *-v/a/c*)

U radu će se analizirati imeničke izvedenice nastale sufiksalsnom tvorbom, konkretno sufiksima *-(a)c*, *-l(a)c*, *-telj* i *-v(a)c*, u Voltićevu *Ričoslovníku iliričkoga, italijanskoga i nimačkoga jezika* (Beč 1803). Sufiksalsna je tvorba najplodniji tvorbeni način u imenica, što potvrđuje i Voltićev korpus. Velik je broj tih izvedenica star i očekivan te ih je Voltić preuzeo iz jezika kao gotove tvorbe, ali su mu poslužile i kao model za stvaranje novotvorenica. Upravo će takve tvorbe posebice biti predmet interesa ovoga rada. Posebna će se pozornost posvetiti i raščlambi neuobičajenih izvedenica, tj. situacijama u kojima određene tipične sufikse nalazimo u posebnim ostvarajima, odnosno onim tvorbama koje su neobične zbog značenja koje ima izvedenica. Također će se ukazati i na izvedenice nastale prilagođivanjem stranoga modela, prije svega talijanskoga i njemačkoga.

Analizirani će se primjeri određivati prema potvrđenosti, prije svega u odnosu na potvrde u *Rječniku hrvatskoga ili srpskoga jezika* JAZU.

Gljučne riječi: Josip Voltić, *Ričoslovník (vocabolario – wörterbuch) iliričkoga, italijanskoga i nimačkoga jezika*, tvorba riječi, sufiksi *-(a)c*, *-l(a)c*, *-telj* i *-v(a)c*.

Suffixational Nominal Derivatives in Voltić's *Ričoslovník* (by suffixes *-(a)c*, *-l(a)c*, *-telj* i *-v(a)c*)

The paper deals with the nominal derivatives formed by suffixation (suffixes *-(a)c*, *-l(a)c*, *-telj*, *-v(a)c*) in Voltić's *Ričoslovník iliričkoga, italijanskoga i nimačkoga jezika* (Vienna, 1803). Suffixation is the most productive way of word formation in nouns. This has also been confirmed by Voltić's corpus. The majority of these derivatives are old and expected and Voltić has taken them over from the language as such, but they have also served him as a model for the formation of new words. These new derivatives will be analyzed in this paper. Special attention will be paid to the analysis of unusual derivatives, i.e. to cases in which we find some typical suffixes in special realizations, i.e. those formational models which are unusual because of the meaning of the derivative. Attention will also be drawn to derivatives formed by adaptation of the foreign model, primarily Italian and German.

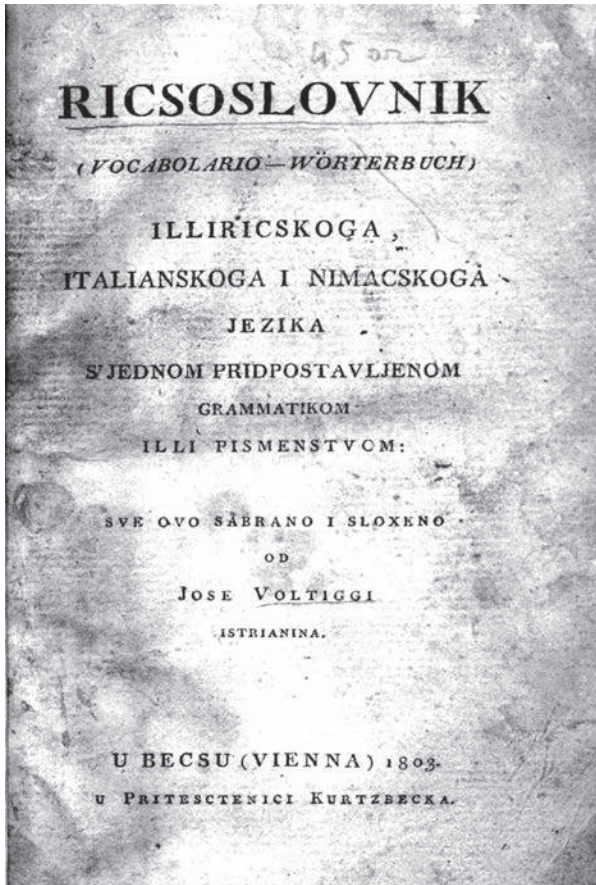
The analyzed examples will be determined according to their confirmation mostly in comparison with *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika* JAZU.

Key words: Josip Voltić, *Ričoslovník (vocabolario – wörterbuch) iliričkoga, italijanskoga i nimačkoga jezika*, word-formation, suffixes *-(a)c*, *-l(a)c*, *-telj*, *-v(a)c*.

1. O autoru i djelu

Ričoslovník (*vocabolario – wörterbuch*) iliričkoga, italijanskoga i nimačkoga jezika Jose Voltiggija tiskan je u Beču 1803. godine. Autor je, pod prezimenom Voltić, rođen 27. siječnja 1750. godine u Tinjanu (Antignana) u Istri, gdje je završio osnovnu školu. Srednjoškolsko obrazovanje nastavio je u isusovačkoj gimnaziji u Gorici. Nakon toga školovao se u Zagrebu. Život mu je posebice obilježen boravkom u Beču, u kojemu je 1777. godine pod imenom Josephus Voltiggi upisao studij prava te, između ostaloga, radio kao privatni učitelj.

Na pisanje rječnika odlučio se na poticaj svojega učenika baruna Francesca Marie di Carnea Stefanea, inače carskoga opunomoćenika za Istru, Dalmaciju i Albaniju, podrijetlom Talijana koji je znao da će uspješnosti djelovanja uvelike pridonijeti i poznavanje jezika kraja koji mu je dodijeljen.¹

¹ Biografske podatke v. u Dukat (1929:19, 26), Breyer (1937:3) i Vince (2002:172).

Rječnik je trojezičan, s hrvatskim kao polaznim stupcem, a s talijanskim i njemačkim kao odredišnim jezicima. Rječničkoj građi (610² stranica) prethode nebrojeni predgovori na talijanskom (*A chi vorrà leggere*), njemačkom (*An die Leser*) i latinskom jeziku (*Lecturis Josephus Voltiggi*), zatim poglavlje o izgovoru glasova na talijanskom (Pronunzia delle lettere alfabetiche) i njemačkom (Die Aussprache der Buchstaben) jeziku te Grammatica illirica čiji su metajezici talijanski i njemački. Djelo se tako koncepcijski uklapa u tradiciju većine dopreporodnih rječnika koji uz leksičko blago sadržavaju i aneksnu gramatiku.

Hrvatski je dio Ričoslovnika pisan tzv. slavonskom grafijom, a donosi riječi iz svih triju narječja i navodi potvrde za sva tri refleksa jata (primjerice reka, rika, rijeka; odnosno: Reka, ke f. – *fume* – Fluss m.; Rika, ke f. – *fume* – Fluss m.; Rjeka, ke f. – *fume* – Fluss m.).³

Izvori za rječničku građu bili su Mikaljino Blago jezika slovinskoga, Della Bellin Dizionario, Belostenčev Gazophylacium, Jambrešičev Lexicon Latinum te prvi dio Stullijeva rječnika (tj. *Lexicon Latino-Italico-Illyricum* tiskan 1801. godine). No, autor je leksikografsku građu znatno proširio.⁴

Leksikografski postupak karakterizira navođenje hrvatskih leksema u kanonskom obliku s pripadajućim gramatičkim odrednicama⁵ i odgovarajućim talijanskim i njemačkim⁶ istovrijednicama (primjerice: Slička, ke – *ritratto, pittura* – Bild n.; Slikovni, na, no – *pittoresco* – malerisch; Slutiti, tim, tio – *presentire* – ahnden).

Istoznačnice i bliskoznačnice česte su u talijanskom i njemačkom stupcu (npr. Zaviati, viam, viao – *torcere, infasciare, incurvare* – einbiegen, einwickeln), dok se uz hrvatske natuknice donose samo iznimno (npr. Zapovidnik, ka, m., zapoviditelj – *comandante* – Befehlshaber m.).⁷

Katkad se kao natuknica javlja određena sveza riječi, sintagma ili kolokacija (npr. Zanesenje u duhu – *estasi* – Begeisterung f.).

Kod natuknica koje su vidski parovi glagola istovrijednice se donose dvama načini-ma: a) tako što se natuknice (tj. glagoli vidski parovi) zapišu jedna ispod druge i povežu vitičastom zagradom nakon koje slijede inojezične istovrijednice uobičajenim redom, npr.

Sliscati, scam, scao
} *ascoltare* – zuhören.
 Slisciti, scim, scio

b) istovrijednice za vidske parove daju se kod jedne natuknice, a za drugu se rješavaju uputnicom, npr.

Zazirati, ram, rao – *spionare, badalucare* – ausspähen
 Zazritti v. zazirati.

² Tiskarska pogriješka: nakon 609. slijedi 710. stranica.

³ Također ima potvrda da se samo za natuknicu u jednom liku navodi talijanska i njemačka istovrijednica, dok se likovi s drugim refleksom jata rješavaju uputnicom (primjerice Rjecs v. rics; Rics, csi f. – *parola, voce* – Wort n.).

⁴ O tome v. u Dukat 1929:20-24.

⁵ Za imenice donosi završni slog genitiva jednine i oznaku roda, za pridjeve završni slog ž. i s. roda, za glagole završne slogove 1. l. jd. prezenta i gl. pridjev radni m. r.

⁶ Njemačkim imenicama donosi oznaku roda.

⁷ Sinonimni se odnos najavljuje u uputnicom, npr. zapovidalac v. zapovidnik.

Natuknice se nižu abecednim redom grafema, a ne fonema (npr. *Sag, Sahnuti... Sastaviti... Sbrisati, Scakka, Scala... Scutiti, Sdrobiti... Skorzek... Suza, Suzenje, Suzica (= sag, sahnuti... sastaviti... sbrisati, šaka, šala... šutiti, sdrobiti... skorzek... suza, suzenje, suzica)*).

Sl

Sl

493

- Sliciti, scim, csujem, csivam, scio — *medicare*,
e *confrontare* — heilen, u. vergleichen.
Slicnost, ti f. — *confronto* — Vergleichung f.
Sliditi, dim, dio — *seguire, imitare* — nachfolgen.
Slidnik, ka m. — *seguace* — Nachfolger m.
Slidovati v. sliditi.
Sliem v. slitti.
Slikka, ke f. — *ritratto, pittura* — Bild n.
Slikkovatti, kujem vao — *effigiare* — abbilden.
Slikkovni, na, no — *pittoreesco* — malerisch.
Slikkoznanac, nca m. — *fisonomista* — Gesichts-
kenner m.
Slime, na n. — *colmello, o stollo* — Wiesbaum m.
Slinna, ne f. — *saliva* — Speichel m.
Slionitise, nimse, niosamse — *salivare, bavare* —
geifern.
Slip, pa, po — *cieco, orbo* — blind.
Slipac, pca m. — *ingannatore* — Betrüger m.
Slipariti, rim, rio } *abbarbagliare, inorbare* — ver-
Slipiti, pim, pio } blenden.
Slipooosje, a n. — *tempia* — Schläfe.
Slipocha, slipota; slipost — *cecità* — Blindheit f.
Sliscalac, lca m. — *ascoltatore* — Suhörer m.
Sliscati, scam, scao } *ascoltare* — zuhören.
Slisciti, scim, scio }
Slitti, slivam, slio — *spandere* — ausgiessen.
Sliva, ve f. — *prugna, susina* — Zwespe f.
Slivati, vam, vao — *fondere, versare* — giessen.
Slivisce, ta n. — *prugno* — Zwespenwäldchen n.
Sliven, na, no — *fuso* — gegossen.
Rlivnica, ce f. — *fonderia* — Giesserey f.
Slivovicca, ce f. — *prugnata* — Zwespenbranntwein m.
Sliznuti, nem, nujem, nuo — *associare* — zugesellen.
Sljes, sa m. — *altca* — Eibischwurzel f.
Slobod, di f.; sloboda — *libertà* — Freyheit f.
Slobodan, dna, dno — *libero* — frey.

Slo-

Dosada nema iscrpnih jezičnih analiza i procjena toga rječnika, iako određeni pogledi, osvrti i analize postoje (v. popis literature). Ovom će prigodom istraživanje biti usmjereno na Voltičevo rječotvorje, konkretno na imeničke izvedenice tvorene sufiksima *-(a)c*, *-l(a)c*, *-telj* i *-v(a)c*.⁸

2. Raščlamba imenica izvedenih sufiksima *-(a)c*, *-l(a)c*, *-telj* i *-v(a)c*

Sufiksacija je najplodniji tvorbeni način u imenica. Većina je takvih izvedenica stara i očekivana te zabilježena u dotadašnjoj leksikografskoj tradiciji kao dio već uspostavljenoga jezičnog sustava. Istraživanje izvedenica tvorenih sufiksima *-(a)c*, *-l(a)c*, *-telj* i *-v(a)c* temelji se prije svega na onima u kojima su ti sufiksi poslužili kao model za stvaranje novih riječi. Promatrat ćemo ih prema tvorbenomu značenju.

2.1. Vršitelj radnje

Promatrani sufiksi posebice sudjeluju u tvorbi kategorije vršitelja radnje.

Primjeri:

- (a)c* – skušavac, smučivac, smutljivac, sudac, trgovac, vabac, vezac, zločinac
- l(a)c* – nosilac, obiralac, pozivalac, pralac, pratilac, tkalac, zapovidalac
- v(a)c* – nalagavac, namakavac, obladavac, obnašavac, odganjavac, pritiskavac, privržavac, skakutavac, spijavac, varavac, vladavac, zrezavac, zvedavac
- telj* – nakinčitelj, napazitelj, naučitelj, nositelj, novitelj, obhoditelj, obranitelj, odkupitelj, odmamitelj, ogovoritelj, opustitelj, posvetitelj, pridhoditelj, pridobitelj, prikanitelj, prikršitelj, primenitelj, primitelj, prisvetitelj, privratitelj, razmenitelj, robitelj, rogotrubitelj, sleditelj, strojitelj, svršitelj, ubitelj, učitelj, vabitelj, vračitelj, zakonitelj, zapoviditelj, zlogovoritelj, zmisliitelj, zveličitelj, zvršitelj, živočinitelj.

Sufiksom *-(a)c* imenice se tvore od imeničkih, pridjevnih i glagolskih (prezentskih) osnova. Sufiksi *-l(a)c*, *-telj* i *-v(a)c* dodaju se infinitivnoj osnovi. Također je vidljivo da se odglagolne izvedenice sa sufiksom *-telj* i *-v(a)c* podjednako tvore od svršenih i nesvršenih glagola, a s *-l(a)c* uglavnom od nesvršenih, što znači da je operativno područje sufiksa *-l(a)c* uže. No, područje uporabe, učestalost, a donekle i plodnost pokazuju razlike u raspodjeli.

Izvedenica *obranitelj* u značenju ‘branitelj’ bila je jako proširena u jeziku pisaca od 15. do 18. stoljeća (v. AR VIII:438), ali nema potvrda poslije toga vremena. Razlog treba tražiti u tome što je za određene “izvedenice normalniji opis značenja s nesvršenim glagolom” (Babić 2002:319); dakle, *obranitelj* → onaj koji brani. “Zbog toga što u opisu značenja takvih izvedenica dolazi prezent nesvršenih glagola, postoji i težnja da se izvedenice tvore od njihovih osnova.” (Babić 2002:320).

Izvedenica *ubitelj*, iako nije bila dio općeprihvaćenoga leksika, jer je potvrđena samo u Habelićevu, Belostenčevu i Voltičevu rječniku (v. AR XIX:91), svjedoči o velikoj plodnosti izvođenja sufiksom *-telj*.

⁸ Rad je dio opsežne studije o tvorenicama u Voltičevu *Ričoslovniku* koja se u Institutu za hrvatski jezik i jezikoslovlje u Zagrebu izrađuje u okviru projekta *Tvorbeni modeli u hrvatskoštokavskim dopreporodnim rječnicima* (br. 2120920-0928).

Od pojedinačnih primjera također izdvajamo *skušavac* i *smučivac*, Voltićeve hapaks-solegomenone, nomina agentis prema *skušati* i *skušavati* → *skušavam*, odnosno *smučivati* → *smučivam*,⁹ koje izvodi prema već potvrđenomu modelu, tj. sufiksom *-(a)c* od prezent-ske osnove.

Hapaks *spijavac* tvoren je domaćim sufiksom od strane osnove, prema tal. *spia*, *spione* ‘uhoda’ i *spiare* ‘uhoditi’.¹⁰ U istom je značenju zabilježena i tvorenica *napazitelj* (*spione*, *Nachforscher*), nastala sufikslnim izvođenjem od glagola *napaziti*. Natuknica *napazitelj* potvrđena je još samo u Belostenčevu rječniku (v. AR VII:482), pa je jasno odakle ju je Voltić preuzeo. Uzor je možda mogao imati i u njemačkoj istovrijednici, tj. u kalkiranju stranoga modela: *Nachforscher* < *nachforschen* ‘istraživati, propitkivati’.

Spomenimo također da osim vršitelja radnje (tj. ‘onaj koji uhodi, dojavljuje’) obje izvedenice semantički sadržavaju i karakternu crtu, odnosno ljudsku osobinu (‘osoba sklona prokazivanju drugih ljudi’). Odimenična izvedenica *zločinac*, inače stara riječ, semantički također uključuje i karakternu osobinu, kao i *smučivac* i *smutljivac*. Naime, u takvim je slučajevima teško razdvojiti sklonost, osobinu od konkretnoga izvršavanja čina uvjetovana tom sklonošću.

Izvedenica *strojitelj* hapaks je u značenju zanimanja ‘kožar’ (v. AR XVI:763). Do toga značenja dolazimo preko inojezičnih istovrijednica, tal. *cuojajo* i njem. *Gärber*. Starije potvrde te riječi zabilježene su u značenju ‘upravitelj’.

Uvidom u AR (XXIII:428) doznajemo da je i *živočinitelj* Voltićev hapaks. Tvorenica je izvedena od glagola *živočiniti* ‘činiti živim, oživiti koga’, što je također Voltićev hapaks nastao slaganjem.

Samo rječničkim potvrdama pripadaju, primjerice, izvedenice *pralac*, nomina agentis prema *prati* (v. AR XI:359 – Della Bella, Belostenec, Voltić, Stulli) i *zvedavac* ‘koji zveda, ispitivač, istraživač’ (v. AR XXIII:171 – Habelić, Vitezović i Voltić)¹¹.

2.2. Nositelj osobine

U kategoriji nositelja osobine sufiksi su dodani na pridjev ili na glagolsku osnovu.

Primjeri:

-(a)c – oblizavac, okrpanac, samac, skupac, sladkobuzac, slipac, starac, stranac, svadljivac, svetac, šepac, tepac, ubožac, uživac, žderac

-l(a)c – žderalac

-v(a)c – nalagavac, vikavac.

Iz skupine izdvajamo *uživac* ‘onaj koji uživa, uživatelj’ jer je Voltićev hapaks (v. AR XX:484); odglagolnu izvedenicu *nalagavac* (< *nalagati*) u značenju ‘lažljivac’, koja je potvrđena samo u Belostenčevu i Voltićevu rječniku (v. AR VII:411); te *oblizavac*, što je vjerojatno preuzeo iz Jambrešićeva rječnika (v. AR VIII:401).

2.3. Životinja

Od životinja, konkretno konja, određenih karakteristika spomenimo:

-(a)c – vranac

-v(a)c – prucavac, ritavac.

⁹ V. AR XV:383, 816.

¹⁰ V. AR XVI:20. Također su u AR-u zabilježene posuđenice *spija* i *spijati* s potvrdama iz djela Marina Držića.

¹¹ AR na 178. str. navodi natuknicu *zvjedavac* s primjerom *zvedavec* iz Belostenca.

Navedene su potvrde starije od Voltićeva unosa, od kojih izvedenicu *prucavac* ‘konj koji se baca (pruca)’ nalazimo samo u rječnicima – Mikaljinu, Della Bellinu i Voltićevu (v. AR XII:517).

2.4. Etnici i etnoidi

Tvorbu etnika i etnoida ilustriraju primjeri *prigorac*¹², *primorac*, *Slavonac*, *zagorac*. Tvorba ni jedne od navedenih izvedenica ne pripada Voltiću jer su potvrđene s ranijim zapisima. To je odimenično izvođenje sufiksom *-(a)c* od *prigorje*, *primorje*, *Slavonija* i *zagorje*. Spomenimo da je nastanak etnoida, izvedenica *prigorac*, *primorac* i *zagorac*, moguće tumačiti i prefiksarno-sufiksallynom tvorbom. No, kako su pretpostavljene ishodišne imenice *prigorje*, *primorje* i *zagorje* otprije potvrđene kao opći zemljopisni pojmovi, a spomenute je izvedenice moguće preoblikovati kao ‘osoba iz prigorja/primorja/zagorja’, mislimo da je tvorba sufiksacijom vjerojatnija. Potvrdu takvu pristupu nalazimo i u relevantnoj literaturi (v. Babić 2002).

2.5. Umanjenice

Sufiks *-(a)c* potvrđen je i kao deminutivni sufiks, npr. *obločac*, *slovac*, *staračac*, *vratat*, *vršac*, *zrnac*, *zvonac*¹³. U hrvatskom standardnom jeziku “sufiks *-(a)c* praktički je neplodan kao umanjenički sufiks” jer od pedesetak takvih imenica danas su umanjenice samo neke, a ostale imaju posebna značenja (Babić 2002:79).

Od Voltićevih primjera spomenimo da za *obločac* ‘prozorčić’ AR (VIII:402) navodi samo rječničke potvrde, i to Jambrešićev, Voltićev i Stullijev rječnik.

Slovac kao deminutiv od *slovo* AR (XV:584) bilježi iz Della Belle, Voltića, Stullija i Kavanjina. *Vratat* u značenju ‘mali vrat’ imaju samo Della Bella i Voltić (v. AR XXI:398), pa je smjer preuzimanja jasan. Riječ je nastala po uzoru na slične tvorbe tipa *bratat* ili *gradac*. Kajkavski je lik *vrateg*, kao i slovenski.

Za *vršac*, tj. ‘dem. od *vrh*; rtić, brežuljak’, Voltićev je zapis prva rječnička potvrda, iako tvorba ne bi bila njegova (usp. AR XXI:540 koji donosi dvije starije potvrde).

Izvedenica *zrnac* ‘malo zrno, bobica’ također pripada samo rječničkim potvdama, od kojih je Voltićev unos najstariji (imaju je Voltić, Stulli, Šulek; v. AR XXIII:116).¹⁴

2.6. Mocijska tvorba

Mocijsku tvorbu ilustriraju ovi primjeri: *naučitelj* – *naučiteljica*, *ogovoritelj* – *ogovoriteljica*, *pridobitelj* – *pridobiteljica*, *zakonitelj* – *zakoniteljica*, *znaditelj* – *znaditeljica*, u kojima se uočavaju ženski mocijski parnjaci tvoreni uobičajenim sufiksom *-ica*.

Semantičke mocijske parnjake nalazimo u primjerima *igralac* – *igralica*, *obladavac* – *obladavica*, *pralac* – *pralica* – *pralja*, *primorac* – *primorkinja*, *prodavac* – *prodavka*, *svadljivac* – *svadljivka*, *ubožac* – *ubožica*, *udovac* – *udovica*. Tu nije riječ o mocijskoj tvorbi, jer su oba člana mocijskoga para izvedena od iste riječi, odnosno tvorbene osnove (primjerice *udovac/udovica* od poimeničena pridjeva *udov*, a *svadljivac/svadljivka* od pridjeva *svadljiv*).

¹² AR XI:888: ‘brđanin, gorštak’ samo Della Bella, Belostenec, Jambrešić, Voltić i Stulli.

¹³ Pored *zvonac* donosi i *zvončić* (obje u AR-u zabilježene sa starijim potvdama; v. AR XXIII:195, 198).

¹⁴ Spomenimo da Voltić ima i deminutive *zrnašce* i *zrnce*, izvedene sufiksima *-ašce* i *-ce*, u AR-u zabilježene sa starijim potvdama. V. AR XXIII:117.

Prema AR-u (XI:359) izvedenica *pralica*, pored značenja 'ona koja pere, pralja', upotrebljavala se također i za osobe muškoga spola: 'onaj koji pere (pralac)'; kao, primjerice, imenice *izjelica*, *propalica* ili *varalica*. Iako eksplicitnih potvrda nema, na to, navodi se u AR-u, upućuje prezime Pralica.

Mocijski odnos imamo i u primjerima *zločinac* – *zločiniteljica*, nastalima od tvorbenih osnova *zločin* (> *zločinac*), odnosno *zločinitelj* (> *zločiniteljica*).

Što se čestotnosti potvrda tiče, Voltićevoj tvorbi, tj. njegovim hapaksima (v. AR XXI-II:39) pripada izvedenica *znaditelj* 'izumitelj', tvorena od prezentske osnove sufiksom *-itelj*, kao i ženski mocijski parnjak *znaditeljica*¹⁵. Hapaks je i *obladavica* (v. AR VIII:380).

Prema AR-u velik je dio navedenih izvedenica zabilježen samo u rječnicima: *ogovoritelj* (VIII:766; Belostenec, Jambrešić, Voltić i Stulli), *ogovoriteljica* (VIII:766; Jambrešić i Voltić), *obladavac* (VIII:379-380; Belostenec, Jambrešić i Voltić), *pralac* (XI:359; Della Bella, Belostenec, Voltić, Stulli), *pralica* (XI:359; Mikalja, Della Bella, Voltić, Stulli), *svadljivka*¹⁶ (XVII:123; Vitezović, Belostenec, Voltić i Stulli), *ubožac* (XIX:121; Vitezović i Voltić), *ubožica* (XIX:122; Vitezović, Jambrešić, Voltić i Stulli), *zakoniteljica* (XXII:32; Della Bella, Belostenec i Voltić), *zločiniteljica* (XXII:937; Belostenec¹⁷ i Voltić). Spomenimo da bi posebnu skupinu također činile izvedenice koje su uvidom u AR potvrđene samo u Stullijevu i Voltićevu rječniku.¹⁸ Takav je primjer izvedenica *prodavka*.

Ostale izvedenice pripadaju znatno starijemu općepoznatomu leksiku.

3. Zaključak

Na temelju izabranoga i analiziranoga popisa primjera potvrđuje se da je velik dio tvorenica iz promatranoga rječnika znatno stariji od Voltićeva zapisa, što znači da ih je iz jezika preuzeo kao gotove tvorbe pa su u tom smislu neutralne i očekivane. Također je određeni dio tvorenica preuzeo iz rječnika izvora kojima se služio. Za neke od njih postoje samo rječničke potvrde, tj. zabilježene su samo u starim rječnicima. Te su riječi pokazatelji svjesna napora svojega tvorca da, s jedne strane, popuni prazna mjesta u leksičkom fondu, obično kada je stranu riječ (jer stari rječnici nisu hrvatski jednojezičnici) trebalo zamijeniti domaćom, a istovrijednica nije postojala, ili su, s druge strane, pokazatelj autorove inventivnosti i bogaćenja postojećega fonda bliskoznačnicama kojima se tvorbeni modeli proširuju novim sastavnicama. Dakle, postojeći je tvorbeni model poslužio za tvorbu novih riječi, nerijetko tako da određeni tipični sufiks nalazimo u po-

¹⁵ Iako AR za natuknicu *znaditeljica* ne navodi podatak o izvoru, samo donosi tal. i njem. istovrijednicu, vjerojatno je da je potvrda iz Voltićeva rječnika.

¹⁶ *Svadljivka* danas pripada razgovornomu jeziku.

¹⁷ Belostenec ima i muški mocijski parnjak *zločinitelj* (v. AR XXII:937).

¹⁸ Naime, pretpostavlja se da se Voltić služio prvim dijelom Stullijeva rječnika (*Lexicon Latino-Italico-Illyricum*, 1801.) s latinskim kao polaznim jezikom te da je najdotjeraniji treći dio s talijanskim polaznim stupcem (*Vocabolario Italiano-Ilirico-Latino*, 1810.) u kojemu se, kao i u prvome dijelu, nalaze riječi kojih nema u *Rječosložju*, odnosno u drugome dijelu s hrvatskim polaznim stupcem iz 1806. godine. Iz toga proizlazi da hrvatski leksički fond nije u sva tri dijela isti (usp. Brlek 1987:24). Osim toga, od Stullijevih je rječnika AR-u izvor prije svega drugi dio, tj. *Rječosložje*. Stoga je potrebno utvrditi smjer preuzimanja riječi koje su prema AR-u potvrđene samo u Stullijevu i Voltićevu rječniku.

sebnim ostvarajima, tj. njegova je specifična distribucija uz ishodišne osnove ono što obilježava autorov jezik.

U tom kontekstu treba promatrati i vrednovati Voltičeve hapakse i prvopotvrđenice, njegov osobit prinos hrvatskoj leksikografiji.

Literatura

- Ančić-Obradović, Marija (1973), "Teorija tvorbe riječi i njena problematika", *Radovi Filozofskog fakulteta u Sarajevu* VII, 11-52.
- Babić, Stjepan (2002), *Tvorba riječi u hrvatskome književnome jeziku*, HAZU – Nakladni zavod Globus, Zagreb
- Bauer, Laurie (2002), *English Word-Formation*, Cambridge University Press, Cambridge
- Breyer, Mirko (1937), "Istranin Josip Voltić (Voltiggi), slobodoumnik i leksikograf (1750 – 1825)", *Jadranski koledar 1937.*, 52-61.
- Brelek, Mijo (1987), *Leksikograf Joakim Stulli*, JAZU, Zagreb
- Dukat, Vladoje (1929), "Voltičev Ricoslovník", u: Pavle Popović, ur., *Prilozi za književnost, jezik, istoriju i folklor*, Knj. 9, 19-31, Državna štamparija Kraljevine Jugoslavije, Beograd
- Gabrić-Bagarić, Darija (2008), "Grammatica illirica Josipa Voltiggija (1803.)", *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 34, 115-131.
- Horvat, Marijana, Ermina Ramadanović, "O složenicama i sraslicama (na primjerima iz Voltičeva *Ričoslovnika*)", (u tisku)
- Horvat, Marijana, Sanja Perić Gavrančić, "Primjeri preobrazbe u *Ričoslovniku iliričkoga, italijanskoga i nimačkoga jezika* Josipa Voltića", (u tisku)
- Klajn, Ivan (2003), *Tvorba reči u savremenom srpskom jeziku. Drugi deo: sufiksacija i konverzija*, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva – Institut za srpski jezik SANU, Beograd, Matica srpska, Novi Sad
- Ярцева, В. Н., гл. ред. (1990), *Лингвистический энциклопедический словарь*, Советская энциклопедия, Москва
- Lohde, Michael (2006), *Wortbildung des modernen Deutschen*, Narr Francke Attempto Verlag, Tübingen
- Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. 1880.-1976. I-XXIII., JAZU, Zagreb, (= AR).
- Sekulić, Ante (1970), "Istranin Josip Voltić – hrvatski jezikoslovac", *Radovi Pedagoške akademije u Rijeci*, 118-132.
- Vince, Zlatko (2002), *Putovima hrvatskoga književnog jezika*, III. dopunjeno izdanje, Nakladni zavod Matice hrvatske, Zagreb